

"לבניינה של תורה" – חלק שלג

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

"וְהַתְּפִלָּה עַל הַיּוֹם"

שיחות בנושא התפילה (ד)

"להציל ממוות נפשם"

ברצוני לשתף אתכם בהרגשה מיוחדת שהייתה לי בשבת האחרונה ונוגעת לעניין הרוחני בו אנו עוסקים. בשבת האחרונה, שבת פרשת "שלח", התכנסו בוגרי 'ישיבות ההסדר' שלחמו

בקרב 'סולטן יעקב'. קרב זה, שנערך בכ' בסיוון לפני שלושים ושבע שנים, היה קרב קשה, קרב גבורה.

באחד המפגשים סיפר כל אחד מהנוכחים על האופן בו הוא חווה את הקרב הלא-קל הזה. בוגר 'בנה' בשם מוטי יצחקי, שבעבר כיהן כסגן ראש עיריית רמלה, לחם בטנק יחד עם יאיר לנדאו

מישיבת 'הכותל' הי"ד, המונצח בלוח הנופלים המוצב בכניסה לבית-המדרש. במפגש זה הוא סיפר על פגיעת הפגז בטנק בו היו. כידוע לאלו שכבר שירתו ב'הסדר', בתוך הטנק מצויים ארבעה אנשים. מפקד הטנק כבר נפגע ויצא, אולם התותחן אבי סוויסה לא הצליח להיחלץ מכיסאו. מוטי יצחקי, שנהג בטנק, תיאר שהפגז שפגע בטנק הלהיט בתוכו חום עצום במידה שכלל לא היה אפשרי לשהות בתוכו. הוא עצמו הצליח בחסדי ה' לצאת מתא הנהג. כאשר ניסה להיכנס לצריח הוא ראה את אבי שלא הצליח להיחלץ מכיסא התותחן. מוטי ניסה להיכנס ולסייע לו, אך החום העצום עצר בעדו. לפתע

הופיע יהודי צדיק¹, שלא נימנה על ה'הסדרניקים', ושירת כנהג הנגמ"ש של החורב² שהיה ליד הכוח הזה. יהודי זה עלה על הטנק הלוהט הזה, נכנס לתוכו, משך את אבי סוויסה, הוציא אותו מהשריפה והציל את חייו. אמנם עד

לפני שנתיים אבי עדיין היה זקוק לניתוחים, אבל סוף-סוף יהודי אלמוני זה הציל את חייו.

אשאל היום שאלה בקול רם: מדוע איש זה עשה זאת? מה הוביל אותו לסכן את חייו כדי להציל חייל שהוא כלל לא ידע את זהותו?

"צָרְתִּי לְפָנָיו אֲגִיד"

אנו עוסקים בנושא התפילה ומנסים להבין את

עניינה ביתר עמקות ובגדלות, כפי שכתב הרב זצ"ל במאמר 'הדור' שבדורנו יש לענות בתשובות גדולות, והלוא כולם יודעים שיש קושי בדור הזה בתפילה.

בשבוע שעבר ביארנו שהתפילה מקיימת את העולם. בין הדברים שהעולם עומד עליהם מופיעה ה'עבודה'³ – היינו עבודת הקרבנות ו'עבודה שבלב' זו תפילה⁴. על ידי תפילתנו

¹ הרב אמר ששמו היה משהו כמו ששילי, האם לכתוב מעולי

גרוזיה?

² שירתי כחייל עורפי... זה מה שקיבלתי, זה נכון?

³ אבות, פרק א, משנה ב

⁴ עיין פירוש רבנו יונה, שם

הקרוב אליו, פירוש הדבר שהקב"ה כלל גם אותו בתוכנית והוא מחויב להתפלל על חברו, לפי שאף זהו חלק מהחשבון האלוקי שאף הוא יכלל בניסיון זה. אם הוא אינו מבין את המוטל עליו, הרי הוא כאדם שלמרות שביכולתו להציל מישהו הוא נמנע מכך.

"עם מבקשי רצונך"

התשובה לכל השאלות הללו טמונה בסיפור שסיפרתי על קרב 'סולטן יעקב'. סביר להניח שאותו יהודי, נהג הנגמ"ש של הרופא, שלא עלה בידי לברר את זהותו, לא למד בישיבות. הוא ביטל את רצונו הפרטי עד כדי כך שהוא היה מוכן גם לבטל את חייו למען חברו. הלוא כל אדם בר-דעת יודע שטנק לוחט עלול להתפוצץ בן רגע, אבל הוא ביטל את כל מחשבותיו הפרטיות מול הצלחת הכלל, מול הצלחת צה"ל במשימה שהוטלה עלינו והצלחת עם ישראל הסומך על צבא הגנה לישראל שיעשה את שליחותו. זוהי דוגמא לפרט הנמצא במדרגה הזו.

תשובה זו לשאלותינו מצויה כבר בספר 'נפש החיים'. כך כתב רבי חיים מוולוז'ין: "כמו שהאיש מאנשי החיל משליך כל ענייניו וצרכי עצמו מנגד, ומוסר נפשו ברצונו רק על כבוד המלך, ששיג הכתר מלוכה שלא אותה מדינה ותינשא מלכותו" – היינו שהמלך יצליח, שמדינת ישראל תצליח – "כן ראוי מאוד להאדם הישר לשום כל כוונתו וטוהר מחשבתו בתפילתו רק להוסיף תת כוח בהעלמות הקדושים..." – לתת את אותה שפעת ברכה לכלל העולם, שדיברנו עליה בשבוע שעבר – "להעביר רוח הטומאה מן העולם ויתוקן עולם במלכותו יתברך שמו, ולא על ענייניו וצרכי עצמו כלל".

אנסה להסביר את הדברים. אומרים חז"ל במסכת שבת⁸: "כל העונה 'אמן' יהא שמיא רבא מברך' בכל כחו – קורעין לו גזר דינו". ייתכן

נמשכת הברכה האלוקית לכל העולם ומקיימת אותו, כדוגמת המזון המקיים את העולם וכדוגמת המזון המקיים את הנשמה שבגופנו.

אם כן, עניינה של התפילה הוא גדול בהרבה מעבר לעניינים הפרטיים עליהם אנו מתפללים בדרך כלל. קשה, אם כן, אם זהו עניינה של התפילה הכי צד גיתן לבקש בה בקשות פרטיות? בשלמא אם נבקש על ירושלים: "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" הדבר מובן, שהלוא התפילה מקיימת את העולם ומביאה לברכה אלוקית כקרבנות. אבל, כיצד מתיישב הדבר עם תפילה לרפואת אדם פלוני או להצלחתו? אכן, יש לבקש גם על זאת, על כל דבר צריך לבקש מרבש"ע. עלינו להרגיש שהוא קרוב לנו ושומע ומרגיש ורוצה שנבקש ממנו. אולם כיצד הדברים מתיישבים?

נשאל יותר מכך: הלוא מחלתו של האדם נעשתה על רבש"ע, אם כן מדוע שייך לבקש מרבש"ע שירפא אותו? הרי אנו מאמינים שודאי הקב"ה רב חסד ואם נתן לאדם ניסיון הרי שהדבר לטובתו – לכפר עליו או כל סיבה אחר. וכי יש מקום שייכנס אדם לחדר-הניתוחים בבית-החולים ויבקש מהרופא שלא לכרות את רגלו של חולה פלוני או שלא לטפל בו באופן מסוים מתוך רחמים עליו כדי לחסוך ממנו טיפול קשה? הרי הרופא רוצה להצילו ועושה כך לטובתו! אם כן, כיצד אנו מבקשים מהקב"ה לרפא את החולה?⁵

יותר מכך, הלוא חז"ל אומרים⁶ שאם יש לאדם חולה שהוא קרוב אליו, אך הוא לא מבקש על רפואתו, הוא נקרא: חוטא. מסביר הרב זצ"ל ב"עולת ראייה"⁷ שהוא נקרא חוטא מפני שיש בכך חוסר אמונה. כאשר ישנו חולה מסוים

⁵ עיין ספר העיקרים, מאמר ד, פרק יח

⁶ **** אם כוונת הרב לגמרא ברכות יב ב: "ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב: כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש - נקרא חוטא. שנאמר: גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדל להתפלל בעדכם", הרי שלכאורה אין הכרח שהכוונה שם לתפילה על חולה אלא על כל צורך של חברו. אבל זה בכלל לא סותר את מה שהרב התכוון לומר.

⁷ חלק א, עמודים רעה-רעו

⁸ דף קיט, עמוד ב **** זו המימרא שמצאתי. הרב אמר בניסוח שונה, האם לכך הרב התכוון?

”עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמוֹ“

ממשיך רבי חיים מוולוז'ין ואומר שכאשר יש חסרון בגילוי כבוד ישראל זהו חסרון בגילוי כבוד שמיים¹³. כאשר עם ישראל אינם מנצחים בקרב זהו חילול השם. ”תכלית הכוונה צריכה שתהיה רק צורך גבוה, כי במקום שיש חילול שמו יתברך – כגון צרת כלל ישראל, באמור עם ה' אלה והמה מוכים ומעונים – מחויבים לבקש ולשפוך שיח לפניו יתברך שמו על חילול שמו יתברך“.

גם בנושא זה ישנו מפגש וחיבור בין דברי המתנגדים לחסידות. כדברים אלו כתב גם הבעש"ט בספר 'כתר שם טוב'¹⁴: ”אל תעש תפילתך קבע' – רצונו לומר אל יתפלל אדם על עסקי צרכיו לבד, רק יתפלל תמיד בשביל השכינה שתיגאל מהגלות“.

”לְרֵאוֹת בְּטוֹבַת בְּחִירָה“

ממשיך 'נפש החיים ומבאר שהדברים אינם אמורים רק לגבי בניין ירושלים, כי אם אף לגבי הפרט החולה: ”וגם היחיד על צערו, אף אם אין חילול השם בדבר, יש מקום גם כן לבקש לפניו יתברך על גודל הצער של מעלה בזמן שהאדם שרוי בצער למטה“.

חז"ל אומרים במסכת סנהדרין שכאשר לאדם מישראל יש צער או יש צער גם למעלה. כך אומרת המשנה¹⁵: ”אָמַר רַבִּי מְאִיר: בְּשָׁעָה שְׂאֵדָם מְצַטְעָר, שְׂכִינָה מַה הִלְשׁוֹן אוֹמְרָת? בְּבִיכּוֹל: קִלְנִי מֵרֵאשִׁי, קִלְנִי מִזְרוּעֵי“¹⁶. מבאר 'נפש החיים'¹⁷ שהראש והזרוע הם מקומם של התפילין. שואלת הגמרא במסכת ברכות¹⁸: ”הני

שיהודי זה היה אמור לסיים את חייו במחלה, חס ושלום, אבל אמירת 'אמן יהא שמיה רבא' בכל כוחו⁹ נתנה לו את חייו. כיום אנשים נוטים להיתפס לדברים מיסטיים, אולם ודאי שמשמעות הדבר היא שכלית-רוחנית ולא מיסטית. מסביר הרב זצ"ל¹⁰ שפירוש הדבר שאדם חי את חייו בעולם הזה מתוך תודעת שליחות, את כל ענייניו הוא מכוון בכל כוחו לגילוי שם ה' בעולם. הוא מייעד את חייו לתכלית שלשמה נולדנו ולשמה עומד עם ישראל – להרבות כבוד שמיים, לתקן עולם במלכות ש-די, להתגלותו בעולם של כבודו יתברך. ממילא למי שחי כך ייתנו מהשמיים אריכות ימים מפני שהוא חי כראוי, מפני שהוא חי למען התכלית שלשמה באנו לעולם – להיות מגלי שם ה' בעולמו.

משמעות הדבר היא שעל כל אחד בדרכו ובשליחותו, לפי כוחותיו ולפי בחירתו, להתכוונן אל העניין הגדול הזה של "אמן יהא שמיה רבא", שיהא שמו הגדול מבורך.

הרי זוהי בקשתו של משה רבנו מהקב"ה. עם ישראל חטא והקב"ה אמר שבאופן זה אין אפשרות להמשיך. אמר משה רבנו לקב"ה: אם מציאות עם ישראל תתבטל או בטלה תכלית העולם! כך הסביר הרמב"ן¹¹. עם ישראל מבטא את התכלית של הבריאה. תכלית העולם תושלם על ידי עם ישראל, על ידי כל אחד ואחד מאיתנו. הדבר דומה לחייל המספן את נפשו למען הצלחת הכלל. משמעות הדבר היא שהצלחת הכלל היא מעל המערכת הרגילה של ההסתכלות של החיים הפרטיים¹².

¹³ עיין מסילת ישרים, פרק יט: "שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל ובריבוי כבודם שזה תלוי בזה באמת".

¹⁴ סימן רצ-רצא

¹⁵ פרק ו, משנה ה

¹⁶ פירש הרע"ב: "ראשי כבד עלי (מלשון: קל-איני) וזרועי כבד עלי, כאדם שהוא עייף".

¹⁷ בהגה: "וענין התפילין שלו ית"ש הוא התדבקותו ית"ש להיטיב עמנו בכל... שכמו שבתפילין שלנו כתובים שבחי הקב"ה. כן תפלו שלו כביכול הם שבחים שלנו. ששם הוא ענין ההתדבקות... לכן כשאדם מצטער, ואז אין ההתקשרות וההתדבקות כביכול בין האדם לבין ית"ש בשלימותו כראוי, הוא ענין 'קלני מראשי קלני מזרועי', שהם מקומות התפילין, ששם היה ראוי להיות ההתדבקות הקדושה".

¹⁸ דף ו, עמוד א

⁹ נחלקו רש"י ותוספות האם הכוונה לכוח המוח (כלומר: בכל כוונתו) או לכוח הפה (כלומר: בקול רם).

¹⁰ **** לא מצאתי הסבר זה לגבי איש"ר אלא לגבי המאריך באחד ולגבי המאריך באמן (שמאריכין להם ימיהם ושנותיהם) אם לכך הכוונה צריך לכתוב מחדש את כל הפיסקה

¹¹ **** לא מצאתי

¹² עיין רמב"ם, ספר שופטים, הלכות מלכים, פרק ז, הלכה טו: "ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה".

בפרק שלאחר מכן הוא מוסיף נקודה מיוחדת²³:
 "מה שלומדים ומה שמתפללים ומה שעוסקים
 ביישובו של עולם, בין בדברים המוכרחים לאדם
 ולבריות לקיומם המצומצם בין בדברים העשויים
 להרחיב דעתו של אדם ולשפר את חייו, הכל עולה
 לאגודה אחת, לחטיבה אחת, להשלים את התיקון
 הכללי של העולם כולו". יש להבין שהשאיפה
 שיהודי יהיה בריא, ושארץ ישראל תיתן פריה,
 ושצה"ל יעמוד באתגרים ובמשימות והקב"ה
 ישמור על החיילים, ושהישיבה תצליח,
 ושהחברותא שלי יצליח, ושמשפחתי תהיה
 בריאה וכדומה – הכל הוא גילוי של הקב"ה.

אכן, ייתכן שברגע זה איני במדרגה שאבקש על
 כבוד שמייים, אבל מעתה ידוע לי שזוהי מהותה
 של התפילה.

כשעם ישראל שב לארצו ובונה אותה, וקמות
 ישיבות ומתגדלת תורה, וקיים צבא וישנה
 מדינה – הכל הוא גילוי של ריבוננו של עולם
 במציאות. ממילא כאשר אתפלל על חולה, אף
 אם לא אחשוב על צער השכינה, האומרת:
 "קלני מראשי, קלני מזרועי", אבל אדע בשכלי
 את שלמדתי בישיבה על התפילה שקודשא בריך
 הוא מתגלה בטובתם של ישראל.

לוואי שנזכה להתפלל כראוי, לעשות את
 תפילותינו תחנונים ולא קבע, להתגדל
 ולהתגדל, והקב"ה יראנו מאורותיו.

תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? מה כתוב
 בתפילין של הקב"ה? משיבה הגמרא: "וּמִי פְּעֻמָּה
 יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצָא"¹⁹. בתפילין של הקב"ה
 כתוב שבחו של עם ישראל! בתפילין של כל
 אחד ואחד מאיתנו כתוב שבחו של הקב"ה,
 ואילו בתפילין של הקב"ה כתוב השבח של
 ישראל. אם כן, הרעיון הרוחני שאליו חז"ל
 התכוונו בדבריהם הוא שכאשר יש צער לישראל
 יש איזה פגם וחיסרון, חלילה, בגילוי השבח של
 הקב"ה²⁰.

"וַיְדַעַתְּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַבְךָ"

אלו הם דברים גדולים. על התפילה להיות
 כללית, ואפילו כוונתה של בקשה פרטית היא
 על כך שיש צער בשמיים כשפלוגי חולה. אשרי
 הזוכה למדרגה זו! אמנם, כך הן כל תפילות
 ראש השנה, וזוהי אף כוונתן של תפילות היום –
 יום. אולם, אנו איננו מתפללים כך בדרך כלל.
 אנו מתפללים – מבקשים על הצלחה, מבקשים
 מהקב"ה שהוא אדון הכל והקובע – אך איננו
 מכוונים דווקא לשם דברים עליונים אלו²¹.

אף על פי כן, עלינו לדעת את האמת. עלינו
 לדעת את גודל התפילה, לדעת את עניינה של
 התפילה, לדעת את האופן בו על התפילה
 להיות, לדעת את האופן בו התפילה פועלת.

ב'אורות הקודש' ישנו שער ששמו 'יסוד
 הכללות', בו אומר הרב זצ"ל על פי דרכו
 הגדולה²²: "האדם צריך תמיד להיחלץ ממסגרותיו
 הפרטיות, הממלאות את כל מהותו עד שכל
 רעיונותיו סובבים תמיד רק על דבר גורלו הפרטי,
 שזהו מוריד את האדם לעומק הקטנות, ואין קץ
 לייסורים גשמיים ורוחניים המסובבים מזה. אבל צריך
 שתהיה מחשבתו ורצונו ויסוד רעיונותיו נתונים
 להכללות, לכללות הכל, לכללות העולם, לאדם,
 לכללות ישראל, לכל היקום".

¹⁹ דברי הימים, א, פרק יז, פסוק כא

²⁰ **** השמטתי: כביכול

²¹ **** הוספתי

²² חלק ג, עמוד קמז

